

x in de kantlijn betreft de vraag.
- " " " " het antwoord.

Goeden avond vrienden,

Wij moeten inderdaad voor vandaag - gezien de speciale dag waarop deze bijeenkomst valt - afwijken van het normale programma. Wij zijn overtuigd dat U ons zult begrijpen wanneer wij dit doen. De normale waarschuwing acht ik bekend genoeg om deze niet te herhalen. En dan wil ik nu Uw aandacht een ogenblik gaan vragen, juist voor de gedachte van dezen Goeden Vrijdag. U weet allemaal hoe het gaat; het oude verhaal is overbekend en de mensheid .. ach, ze viert het dan nog als een religieus feest, nou ja, het is een dag vrij misschien of het is misschien een dag dat wij in ieder geval een beetje langzamer aandoen en voor de rest blijft er niets. Die Goede Vrijdag, een dag voor vele plechtigheden, van religieus ceremonieel en van herdenkingsredevoeringen. En dan vraag ik mij af : weet men wat hier herdacht wordt? En vandaar dat U het mij niet kwalijk zult nemen als ik aan het begin van dezen avond U tracht enigszins te schilderen wat er gebeurd is op den Goeden Vrijdag d.w.z. waarvoor deze Vrijdag de dag der herdenking is. Wij zullen beginnen niet bij het begin - dat zou ons te ver voeren - maar daar waar dan de menigte naar Pilatus toestroomt. Het is het aloude verhaal, een Joodse glorie, een Joodse pracht van een Jeruzalem dat dan toch nog is de wereldstad, de stad die domineert over een groter gebied dan U zich voor kunt stellen, met een tempel die groots is en daar verrijst op zijn torenende heuvel als een zijerig paleis van den Heer der Heirscharen. En wij zien hoe door die hele stad de kronkelige muren lopen en wijk na wijk verdelen en hoe daartegenover de wereldlijke macht, de burcht - de burcht van den consul, de plaats waar het garnizoen ligt - als een dreiging uitstaart over deze stad. Het is altijd rumoerig daar in de straten, maar deze dag is er een bijzondere opwindning, want Jezus de Wonderdoener, Jezus die leraart en die zoveel volgelingen heeft, die Galileër, die is gevangen genomen. Dat gedenken wij op Goeden Vrijdag. En dan stormt het daar door de straten heen en wij zien hoe aan alle kanten opzweepende redenaars staan in de kleine nissen, waar de handelswaaren anders geëtaled zijn en het uitbrallen: deze mens is een gevaar voor de Staat en voor de Kerk. Deze mens kunnen wij niet accepteren; deze mens is des doods schuldig, want hij zegt dat hij de zoon Gods is en dat kan niet; hij zegt dat hij meer weet dan Abraham, de stichter van onze grootse Staat, van ons groots ras, ons grootse volk. Hij lacht om de tempel, heeft de wisselaars uit deze geheiligde instelling - waar vrede behoort te heersen - met de zweep eruit gejaagd, heeft schoon willen maken; die mens kunnen wij niet gebruiken, die mens moet ter dood. En dan trekt het allemaal naar het Paleisplein, het plein waar de burcht van den consul is. De poorten staan open en door de muur dringt de menigte de Voorhof op. En daar staan ze dan, met grootse kwasten aan hun gewaden, de wetsrol in de hand, ja sommigen met de Heilige Schriften in de riemen opgespt, alsof het een plechtigheid zou zijn en ze weigeren binnen te gaan. O neen, Heer Pilatus, nu ziet het volk ons; nu kunnen wij niet binnenkomen; wij zouden wel met U willen praten maar op het ogenblik kan dat niet, dat moet U begrijpen. Wij komen wel eens langs een achterpoortje en wij sturen U wat wijn van Tyras, wij sturen U wat schone weefsels uit Magdala, wat kunstschaten misschien, maar Heer Pilatus vandaag kunnen wij niet met U praten daarover; het gaat om die Jezus - weet U wel, die Jezus - die vannacht gegeseld is. Ja, en dan staat daar de staatsman Pilatus, want Goeden Vrijdag is niet alleen de dag van het offer van Jezus, 't is ook de dag van de zwakheid der mensheid. Pilatus, die niet weet wat hij eigenlijk moet doen. O, als hij het voor het zeggen had, als hij geen politicus was, als hij niet eigenlijk al bij wijze van straf hier naartoe verwezen was en hier alleen nog maar gehandhaafd wordt, dank ze de relaties aan het Hof van zijn vrouw, nou ja, dan zou hij het erop wagen; dan zou hij zeggen: ik zie in deze mens geen schuld, jullie met je tempel en met je God, ik lach erom. Maar nu kan hij dat niet doen. Ja, zegt hij, maar ik zie in deze mens toch niets bizonders; het is toch een leraar zoals er zovelen door het land heentrekken en daar zeg je niets tegen, waarom nu deze éne mens wel? Hij heeft God gelasterd. En het volk, ach het volk, het volk is vatbaar voor een leuze vrienden; dat volk dat denkt niet zelfstandig; dat volk dat rent er achteraan. En daar staan ze dan, en dan blèren ze, je kunt het geeneens schreeuwen meer noemen; het is een krijgend hysterisch gegil. Ze willen een oordeel. Nu wil Pilatus nog een laatste ding proberen, een laatste keer een poging wagen, want hij is diplomaat en hij weet, als hij het volk mee kan krijgen, dan zullen die priesters en fari- zeeërs toe moeten geven; dan kan hij zeggen - wanneer Rome vraagt waardoor al dat lawaai en al die opstand gekomen is - het volk heeft gekozen en de pries-

ters zijn oproerlingen. Dan kan hij die kostelijke tempelschat, waar hij zo graag de handen op zou leggen, voor zichzelf nemen en hij kan bovendien zich rechtvaardigen door een mens vrij te laten die geen schuld heeft. Laat die vent komen. O, het is helemaal niet eerbeid; het is één van de velen en het is in de loop van de dagelijkse dingen. Nou ja, z'n vrouw die heeft er wat over gezeurd, maar dat interesseert hem niet zoveel. Laat die vent komen! Een Centurio laat de wacht aantreden en daar komt hij, gehuld in een spotgewaad, een krans van stekelig gewas op zijn hoofd gedrukt, wat schuin, het gezicht wat purper en paars aangezwollen van de slagen die ze hem gegeven hebben en door het witte gewaad daar piekt hier en daar het bloed van de geseling. Het gewaad afnemen zegt Pilatus. Hij weet wat komedie is, wat vertoon is; hij wil het medelijden van de menigte hebben. Hij scheurt dat gewaad eraf, zelfs nog met zijn eigen hand. Ecce homo, ziedaar de mens. Het is een mens, zoals jullie allemaal. Heb je hem dan niet verheerlijkt? Ja, dat kan hij niet zeggen. Hij zou het misschien willen doen, maar dan zou hij van zijn waardigheid van consul afstappen; dat kan hij niet doen. Maar hij laat ze dan toch zien en hij hoopt dat dat volk dan in Godsnaam hier zal zien, wat met hun held is gebeurd en misschien zelfs een ogenblik in een opvlam zeggen: geef ons die mens vrij of wij vallen je aan. En dan zou hij met een diplomatisch gebaar vrij kunnen geven en macht hebben tegenover de tempel. Maar zo wordt het spel niet gespeeld, want diegenen, die hem vóór zijn geweest, ze hebben in de nacht in de verschillende huizen en pleinen waar geslapen wordt, hun mannen gehad; ze zijn rondgegaan door de stad; ze hebben het aan alle kanten doen verkonden. Zij zijn het vaak geweest die daar als redenaars hebben gestaan; zij zijn de verontwaardigde wijze wetgeleerden, die in de Voorhof tegen man en vrouw en kind hebben gezegd: hier dit, dit is het verschrikkelijkste wat ons ras kan overkomen, ons land, ons volk, de Heer heeft ons geslagen en in zijn wraak heeft hij de Romeinen over ons gezet. En nu zal een mens de tempel ontheiligen? Heeft hij dan niet gezegd, dat hij sterker was? En het volk is heengegaan. Zij hebben gezegd: ja, al die last van Rome, dat is de schuld van deze mens. Ja vrienden, zo is het en zo is het vandaag aan den dag nog. Het klinkt als een aardig verhaal, het klinkt als iets wat spannend is en dramatisch, maar het is meer dan dat. Vandaag aan den dag staan wij ook vaak voor het tribunaal van de eeuwigheid en vaak zien wij dan daar de wereldlijke heerser, de geestelijke heerser strijden met diplomatische middelen om de macht, en Christus wordt eraan opgeofferd; Christus wordt geofferd keer op keer. En de mensheid? Denkt ge dat die Joden Jezus gehaat hebben? Och neen, in hun hart hadden zij Hem lief. In hun gedachten was op de achtergrond nog die schone herinnering van een zondoorzinderde zomerdag, waar Jezus tussen hen wandelde, de zieken genas, met een vriendelijk gebaar troostte waar leed was en hun sprak over schone dingen die ze niet konden begrijpen, maar toch wel aanvoelen. Want het volk haat Hem niet; het volk haat Jezus niet, dat volk wil Jezus niet eens haten, maar daar zijn die hartstochten die opgeroepen worden: ben je dan niet bang? De tempel! In de tempel zelfs heeft Hij de zweep gehanteerd; Hij heeft gezegd dat Hij in drie dagen op zou staan. Kunnen wij dat tolereren? En denkt dan aan de wraak van de Heer die komt; denkt aan de wraak, ja men zal wreken. Ja, zo hebben ze gesproken en zo spreken ze vaak vandaag aan den dag nog. Denkt erom, het oordeel dat ge over U afroept. Ze hebben het gezegd: Volksgenossen, wir haben geweint und geschuftet, ja, und jetzt sollen wir und müssen wir onrecht begaan, want anders toch, wordt het oordeel over ons uitgesproken. Dat is uitgeroepen in de Rijksdag en er is gesproken in die holle zalen daar bij het Kremlin: wij moeten burgers, bevrijden de wereld; wij moeten die wereld bevrijden of ze wil of niet, want vrienden als wij dat niet doen, dan zou het ten onder gaan; dan komt de wraak van onze Staat en onze materie en onze idee en die zou ons vernietigen; ze trekken op. Het wordt gesproken in andere steden: wij moeten ons verdedigen tegen de dreiging die naastenliefde en samenwerking zou gaan stellen boven het eigenbelang. Laten wij spreken over samenwerking, maar laten wij erom denken, eerst wij, eerst wij vrienden, want anders zou ons schoon kapitalistisch opbouwte misschien ten gronde gaan. Ik weet, er zijn eerlijken genoeg; er zijn eerlijke aanklagers geweest tegenover Pilatus en Pilatus was een eerlijk mens. Het zijn geen huichelaars, waren ze dat, dan was het gemakkelijk; dan zouden wij kunnen zeggen: wij beroepen ons op Christus, we zeggen Christus leidt ons, Jezus we gaan U achterna Uw hele weg en we kunnen die anderen verachten en wegvagen; maar dat is niet waar. Dat is niet waar vrienden; indien het waar ware, ach dan zou het kwaad zichzelf ten gronde richten, dan zou ik dit woord niet hoeven te spreken; maar ze menen het zo goed, ze willen zo graag samenwerken, ze willen zo graag de vrijheid geven en ze wilden zo graag vroeger, hun staat groot en rijk en schoon maken en daarmee de wereld naar hun idee volmaakt; ze meenden het eerlijk, dat is het wonderbaarlijke en daarom zien we dan de menigte ook telkenmale weer achter hen aan gaan. De wereld vraagt teveel voor zichzelf en offert te weinig. De tempel en de tempelpriesters, ze hadden het Jodendom kunnen verheffen tot de plaats waar vandaag aan den dag het Christendom staat, als ze Christus hadden durven erkennen, maar ze waren bang voor hun macht, voor de zuiverheid van hun belijdenis en wat dies meer zij; ze waren bang en bang zijn de mensen vandaag aan den

dag nog, bang voor al die verschrikkingen; die verschrikking die alleen uit angst geboren wordt, bang in het diplomatieke spel dat telkenmale weer probeert een ander te beproeven en te testen en waarop geen Jezus antwoord kan geven. Geeft den Keizer wat des Keizers, maar dan ook God wat des Godes is. Ziedaar vrienden, een warwinkel in een oude tijd die nog steeds hetzelfde is. En daarom moet het gebeuren; heus geloof me, daar in die menigte daar staat menige wetgeleerde, daar staat menig esoterisch geschoold Leviet, die dezen Jezus zo gaarne, zo gaarne vrij zou zien, maar op hen rust de verantwoording van een volk; ze durven het risico niet aan. Vandaar dat - als Pilatus dan geen antwoord krijgt - hij een laatste z.i. buitengewoon diplomatieke streek uithaalt en hij zegt: stilte daar in den Hof; het is gebruikelijk dat ik U - en het klinkt wat verachtelijk dat "U" ('t is maar een jodenbende; hij is toch een burger van Rome, maar nu ja, hij zal tot ze afdalen vandaag aan den dag)"Wilt gij dat ik U vrijgeef dezen Jezus? Het is Uw recht, het is Uw Pascha. Op Uw Pascha geef ik U altijd een misdadiger vrij, kiest! Zal ik U hem geven of Barabbas?" En dan heerst er stilte; het is niet een onmiddellijke kreet die opstijgt. En dan met een gebaar, laat hij Barabbas opbrengen; Barabbas die zal moeten sterven vandaag. En daar komt hij, de rover, de misdadiger, de verzetsstrijder misschien, die het verkeerde pad was opgegaan, want in het begin heeft hij gevochten als een Maccabeër. Maar hij is gaan roven; hij heeft zichzelf gesteld boven al het andere, hij heeft geweld bedreven. Zijn handen lijken nog besmeurd van het bloed wat er afdruipt, niet alleen bloed van schuldigen, maar van vrouw en kind en onschuld. En dan staat hij daar, een sombere, norse, gezette figuur; hij heeft niet zo zwaar geleden, hij zal genoeg moeten lijden vandaag, dat weet hij; hij aanvaardt het, staat daar, nors, met een somber gezicht; het schijnt dat hij dat hele volk zou willen zeggen: volk, ik mag een misdadiger zijn, maar jullie veracht ik. Dat, wat Pilatus nog weet te beheersen - het diplomatiek gevoel - dat komt in Barabbas naar buiten: verachting. En dan staan ze een ogenblik met stomheid geslagen, die tegenstelling daar, die slanke figuur - een jongeling nog haast -, die lijdende figuur, of daar die sterke, van wien ze gehoord hebben, van wie het verhaal is gegaan door alle landen heen. En dan kiezen ze: Barabbas, Barabbas; geef ons Barabbas! Ja natuurlijk, geef ons Barabbas; ach de misdaad, die sterft aan zichzelf; daar kunnen we mee omgaan. Maar kunnen we met de onzelfzuchtigheid, met de offerbereidheid omgaan? Neen, die is gevaarlijk, want Jezus zou kunnen zeggen: geef al je bezit weg; hij zou kunnen zeggen: de Oude Wetten gelden niet meer, of Jezus zou misschien het allerergste - het ergste wat je je voor kunt stellen - kunnen zeggen: de wereld waarin je leeft, volk, dat is de wereld die je jezelf schept. Stel je dat voor, verantwoordelijk te zijn, verantwoordelijk voor die dreiging van Rome, verantwoordelijk voor die zware belasting, voor de schattheffing van de tempel, verantwoordelijk voor de armoede; dat kan geen mens dragen; neen, geef ons dan maar Barabbas. Hoe gaat het vandaag aan den dag, vrienden? Kiest gij niet vaak in Uw eigen leven Barabbas? Kiest ge zelf dan maar niet liever de usances en gebruiken die ge eigenlijk weet slecht te zijn, om Uzelf te handhaven? Er is niet veel veranderd sedert die dagen. Goede Vrijdag, Goede Vrijdag die is het drama, niet van de sterke Jezus, maar van de zwakke, té zwakke mensheid, van de tézwakke, te weinig verlichte geest. En het drama gaat verder, zoals altijd het drama verder gaat, zoals er altijd weer gevorderd wordt: kruisigt hem. Diegenen, die overtuigd zijn dat Jezus moet sterven, moet sterven omdat dat voor hen een bewezen feit is; hij is dé bedreiging voor de bestaande orde, dat kan niet aanvaard worden. Ze gaan naar Pilatus toe en ze zeggen: laat hem vandaag kruisigen, vandaag Heer, want tegen den avond begint de Sabbath en dan volgt het feest, over een paar dagen het Paasfeest; Heer, laat hem vandaag kruisigen. Pilatus zou het verachtelijk af willen wenden; hij weet even goed als deze, morgen misschien dan zou diezelfde menigte ook - in de gedachte reeds weer - om de bevrijding vragen van Jezus. En op de avond, op den avond als de rust van de Sabbath weg is - waarin de mensen weer komen uit de krotten en stegen, uit de huizen en de paleizen - dan zullen ze weer gaan naar het paleis van den consul en dan zullen ze zeggen: geef hem ons vrij; wij vragen Jezus vrij. Dat mag niet gebeuren; dat willen de Joden niet. En Pilatus wil zich er eigenlijk vanaf maken, maar dan komt er één - o zo diplomatiek - vergrauwd in de diplomatie van een kerk, van een priesterdom, dat tevens was dé macht in een land met een overweldigend en bezetter: Heer, wanneer ge Jezus niet laat kruisigen, dan zouden we Rome mede kunnen delen, dat ge Uw taak niet goed vervult en alle last en onrust die eruit geboren wordt Heer, Heer consul, dat komt dan voor Uw rekening; de verminderde opbrengst van de schatting, de tolleren die geslagen worden, die schatten die niet betaald worden, de legioenen die hierheen moeten marcheren; zouden ze dat goed vinden, Heer? Denkt wel wat ge doet Heer; wij zijn wel een bezet volk, maar we hebben geld, we hebben relaties, we hebben macht. Dan geeft Pilatus toe. Nu ja, wat is het dan ook; een enkele Jood; als ze hem dan kruisigen willen, nu ja, goed. En hij treedt weer naar voren en hij ziet dat z'n handen wat vuil zijn, toen hij met een haast medelijdend, een ogenblik zichzelf vergetend gobaar, de mantel weer terughing op die rauwe, ontvleesde schouders. Hij zegt "schenk mij water" en dan spreekt hij: zoals ik

het bloed was van mijn handen, zo was ik de schuld af van mij aan deze. Hij wil dan toch nog een ogenblik - waar hij dan nog kan - zonder risico protesteren. Hoe vaak wast gij -als Pilatus- Uw handen in onschuld, vrienden? Hoe vaak? Hoe vaak zegt ge: nu ja, ik heb m'n woord gesproken, het risico kan ik niet aanvaarden, ik was m'n handen in onschuld. Maar het is het drama van vandaag; het is niet alleen maar iets uit een ver verleden; het is niet alleen een verlossingsverhaal, het is een kentekening van de levende mens, zoals hij staat vandaag aan den dag op deze, Uwe stoffelijke wereld. En zoals toen, klinkt het antwoord hem ook weer tegemoet, het antwoord van een koppige die geen ongelijk wil bekennen: Zijn bloed komen over ons en over onze kinderen; en ze weten het, tot in het zevende geslacht wreekt de Heer. Laat het maar komen; ja, zeven maal zeven geslachten zal die wraak zijn, maar zijn ze dan toch niet rechtvaardig? Deze mens heeft toch Jahwe belasterd, hij heeft toch de tempel beledigd. O, ze voelen zich zo zeker en die onrust die schreeuwen ze weg: Z'n bloed kome over ons. Hoe vaak hebt ge dat gezegd vrienden? Hoe vaak hebt gij mensen gezegd: laat het dan maar gebeuren, laat het dan maar komen, laat de rampen maar losbreken; als ik er maar niet onder lijd. Hoe vaak hebt ge gezegd: ik weet dat ik ongelijk heb, maar ik zal het nooit toegeven; dan zie ik liever anderen als offer vallen, maar ik kan niet bekennen dat ik ongelijk heb. Ja, en dan gaat het meest grootse gebeuren en dan zien we het weer, de mens van vandaag aan den dag, de mens uit de joodse stad Jerusalem, ze zijn gelijk. Want daar waar de stoet gaat, voorop ^{terwijl} de officier met de hand op het zwaard, de golvende helm wat fier naar achteren, de mantel wat schuin over de schouder wegglijdt. Daarachter de landsknechten en daarachter de beulen. En dan het kruis en de soldaten; staan ze daar allemaal gapende langs de wegen, een enkele die voelt een gevoel van schuld in zich opkomen en dan scheldt hij wat, maar eigenlijk gebeurt er niets. Men zou denken, een volk dat een mens zó haat, zou moeten doorbreken door die paar soldaatjes daar en hem uiteenscheuren; maar dat doen ze niet, o neen. Ze staan stil en het is haast of ze wat verdoofd zijn. Zo hebben de mensen staan kijken, toen er plotseling een onverwachte oorlog kwam; zo hebben de mensen staan kijken, wanneer er een ongeluk gebeurde en velen moesten lijden; zo hebben mensen gekeken naar de ondergang van andere volkeren en rijken, samengedromd, met die jagende bloedsdruk en onregelmatige pols met stralende ogen, met iets van aangename huivering soms of een aanvoelen van iets dat niet in orde is. En daardoor kijken ze niet naar boven, deze mensen, ook niet diegenen die nog een laatste gave aanbieden, ook niet die vrouwen die daar een ogenblik met wat reukwerk en met een linnen doek trachten, tenminste het zweet en het bloed weg te nemen, zodat het offer kan zien waar het gaat. Ze kijken niet naar boven; ze realiseren zich niet wat er gebeurde, anders dan zouden ze kunnen zien, hoe er aan de rand van de zon een zwarte schaduw komt. En ze voelen nog niet hoe de atmosfeer vreemd wordt; dat de lucht tussen de huizen is bedompt en stil. En dan, dan stroomt die mensheid, rennende langs achterstraten, zich wringende door de te nauwe poorten, vooruit, want zo dadelijk dan zal het gebeuren; dan zullen ze daar gekruisigd worden, gedrieën, op de Schedelplaats. Komt, wie wil dat zien? Het grootste schouwspel aller eeuwen; een profeet wordt gekruisigd. De beste kracht van een mensheid wordt aan een kruis genageld, door die mensheid; het licht van de mensheid wordt gedoofd door de mensheid; kom! Wie wil dat zien? Een schouwspel! En ze rennen en ze vliegen en ze draven en ze jagen langs allerhand kleine rotsige bijpaden, omhoog, omhoog; ze willen er zo dicht mogelijk bij zijn. En pas wanneer er in de verte reeds de helmen en kurassen van het garnizoen - dat de plaats heeft afgezet - schemeren, dan komen zewat tot bedaren en dan worden ze stil, stil met een huiverende verwachting. En nu, nu ze stil beginnen te worden, nu valt het op: de zon geeft een vreemd licht. Zou er dan iets gaan gebeuren? De hemel is wolkenloos; neen toch niet, daar in de verte komt een wolkengevaarte naderbij en het is of er de bliksem doorheen trekt, een enkel ogenblik lichtende lijnen langs de randen van de wolken tekent. Zo staat de mensheid vandaag aan den dag in ontzag voor het gebeuren. Wie wordt er gekruisigd? We weten het niet. Wie zal het offer zijn? We weten het niet. Welk tempelvoorhang zal scheuren? Het is een vraag. En die zelfde sidderende verwachting en een komende stilte en een ogenblik stokken van de hijgende adem, dat was er toen op Calvariën, en dat is er nu in Uw wereld; dat weten we, want we zien het zo goed. Maar het gaat verder, het drama. Daar komt Hij, struikelend, gesleept aan koorden, wordt Hij daar de berg opgeleid en voor Hem uit gaat een grote man - in een eenvoudige landbewonersdracht - die een kruis draagt. En enkelen -die hem kennen- mompelen zijn naam; het is er een of ander uit Cyrene, o ja, ik geloof dat hij Simon heet. Ach, een baantje, niets voor mij. Ze mompelen er wel over en ze zouden er eigenlijk de draak mee willen steken. Dan wordt het kruis met een onverschillige smak neergegoot, temidden in die lege plaats. En dan wendt zich een ogenblik degeen, die het kruis gedragen heeft, om. En het is ofdat hij wat wil zeggen. Zo vaak gebeurt het dat een mens de lasten draagt voor een ander; en wanneer hij hem dan het grote lijden niet besparen kan - wanneer hij het nutteloze inziet van z'n bemoeiing - dan zou hij wat willen zeggen en dan wendt hij haastig de blik af en hij gaat.

En zo gaat dan ook deze man uit Cyrene. Het is leeg op de plaats; even binnen de kring staan wat vrouwen samengedromd en ergens in de verte daarzien we een groep mensen in de dracht van Galilea. Ze blijven juist als volgelingen tot op een afstand. En dan klinken de slagen; dan worden de touwen aangesjord; dan wordt het gat - dat al zo vaak gebruikt is - zuiver gemaakt en schoon en de steen opzij gegooid, de voet wordt erin geplaatst en dan met een ruk - nu ja, het is toch alledaags werk - zetten die soldaten het kruis. Nu ja, wat gaat het hun aan, het is een misdadiger, het moest gebeuren; het is bevel van de Landvoogd. O ja, dan heeft hij nog wat kleren, nu ja, kunnen we kijken; dat is onze buit, laten we er wat om dobbelen. Ze trekken af en een enkeling blijft daar regelmatig op wacht lopen, daar heen en weer kruisen, om te zien dat het recht z'n loop heeft. En de blakende zon heeft een vreemde tint gekregen; 't is of de wolken met steeds grotere snelheid naderbij jagen; gierende windvlaggen wisselen af met een dode stilheid. De storm is op komen zetten en dan - op het ogenblik dat hij haast los zou willen breken, op het ogenblik dat deze vreemde geladenheid eindelijk, eindelijk tot een verlossende orkaan zou breken - dan schuift daar een ogenblik een donkere schijf voor de zon en slechts wat vreemd flitsende stralen tekenen een vreemd aureool; het schijnt te staan achter het kruis van den stervende. Hij heeft reeds een paar maal wat woorden gesproken en nu op het laatste ogenblik is er een jonge man gekomen en die heeft zich erdoor gedrongen en hij staat bij de vrouwen, de jongere broer, Johannes. En weer wordt er wat gesproken en het lichaam wordt een congestie van neerstromend bloed, verwrongen en verkrampt, het lichaam gekweld door de barre dorheid; dat lichaam dat vraagt een ogenblik meer dan de geest kan weigeren. Mij dorst. Ja, mij dorst, hoe dorst niet op deze wereld al datgene wat goed is, al datgene wat offeren wil en hoe moet niet al datgene dat bewust het goede zoekt, offeren voor God. Het is moeilijk, offeren voor de mensheid, waarbij ge zelve alles verliest, is zwaarder nog. En ook vandaag aan den dag horen we soms één van die dragers der lasten der aarde verzuchten: ik ben moe. En het klinkt in dezelfde toon als dat "Mij dorst". Maar dan, terwijl een vreemde zonnestraal door de jagende storm heen gaat breken, een ogenblik de zon keert terug, klinkt een laatste kreet. Het is of ze in het zonlicht uitzindert over die wijde stad die daar ligt op haar heuvelen. Mijn God, mijn God, hoe hebt gij mij verheerlijkt! Niet de verlatenheid, die men erin wil lezen, o neen! In deze straal van licht is een ogenblik het bewustzijn gekomen: hoe schoon is het om te mogen offeren. En dan - met een droge snerpande knal - slaat de eerste bliksem neer en ze schijnt te slaan op de tinnen van de tempel. En dan ratelt het van alle kanten. De hel is losgebroken, het onweer. Grote hagelstenen komen uit de hemel vallen. Het lijkt of de aarde beeft en siddert en de mensen - angstig en bang - trachten een schuilplaats te vinden, die er niet is op de kale heuvel. En zo stormen ze dan, geslagen en verschrikt en angstig weg. De soldaten, ze hebben wat beschutting gezocht en gevonden en enkelen hebben hun schilden omhoog gehouden, zodat de hagelstenen hen niet treffen. Zij moeten blijven en met de weerkerende zon, zien wij tevens het stervende licht van den dag, zien wij het komen van den avond. En dan gaan ook de laatsten die nog zijn blijven staan. En het is begrijpelijk dat voor een zo eenzaam schouwspel de officier geen geduld heeft. En met een wat medelijdend, haast nalatig gebaar, wenkt hij een soldaat: Steek hem in z'n zij, maak er een eind aan. Ik wens deze mens geen lijden; het sterven aan het kruis is het grootste lijden haast, wat ik mij voor kan stellen, steek! En dan vloeit er wat water en bloed. Nou ja, hij zal wel dood zijn. En dan gaan ze. En dan staan er alleen nog drie kruisen in de Sabbathavond. Drie kruisen, drie mensen, drie doden Ja, dat is het verhaal. Een verhaal dat eindigt, eindigt althans zover het deze dag aangaat, met een ondergaande zon en een vluchten uit de stad, omdat de Sabbath begint en met het onverschillig, medelijdend gebaar van een ketter, van een vreemde, van een ongelovige. Wij zien het zo vaak, niet zij - die zich beroepen op Christus in elk ding dat ze doen en wat ze zeggen - zijn het die medelijden hebben met Christus of met Zijn mensheid; zijn het die trachten om binnen hun beperkte vermogens, toch nog iets te doen. Heel vaak zijn het degenen, die door de Christenheid worden aangezien als de stomme, dwaze heidenen, diegenen die God toch zeker niet roepen zal. En ja, hun gebaar is natuurlijk onverschillig. Zij kunnen dat niet grondvesten op een of andere religie; het komt uit hun hart. En wanneer wij zien naar de moderne wereld, dan staan ze daar aan elkaar gerijd als één grote schare, schare van hen, die medelijden hebben met Christus en met de mensheid. En of ze zich nu Atheïsten noemen, of ze zich noemen Theosofen, Anthroposofen; of ze zich noemen Humanisten, of ze zich noemen Rozenkruisers of wat dan ook; zij die de kettters zijn van de rechtzinnig kerkelijke gemeenschap, zo vaak, zij zijn het ook vaak die verder durven gaan, zij, die weten en geloven. Ja, dat is Goede Vrijdag. En zou Goede Vrijdag in zichzelf zijn het einde, dan kan ik mij geen droeviger einde denken. Maar het is geen einde. U zult mij misschien wat lang van stof vinden, maar ik kan dit niet het einde noemen, want er is meer. Daar is die kreet van: Hij is opgestaan op Pasen! Daar is de vreugde, de verukking, die de leerlingen doersiddert wanneer ze het eindelijk begrijpen. Christus is niet dood, Hij leeft. Jezus leeft, hoe dan ook, Hij leeft; Zijn kracht is niet van ons weggegaan, Hij leeft! Daarvoor is die Goede Vrijdag alleen maar de proloog geweest. Ze

is als het ware de duisternis, die valt een ogenblik voordat het gordijn, opgaande, de heerlijkheid van een schoon opgebouwd tableau vertoont in het theater; neen meer! het is of de sidderende verwachting van een duisternis, die wacht op het goddelijk machtwoord: Dat er licht zij. En ook dat geldt voor Uwe dagen en voor Uw tijd. Ook voor U is het Pasen; ook voor U is er een feest van de heropstanding, van de dood die geleden werd en toch niet werd. Ook voor U is er de gedachte van vrijheid en verlossing. En dan moogt gij misschien nog staan als die mensen op Golgotha, met een sidderende verwachting U vergapende aan het offergebeuren en U afvragende wat er nu eigenlijk is dat verkeerd gegaan is met U en met Uw wereld, maar dat duurt niet lang meer. Het zal niet komen zoals gij denkt dat het komt, maar het zal zijn het herboren worden der mensen. Want ziet, toen Jezus was opgestaan, toen was er vreugde en toen werden diegenen die Hem volgen wilden, velen, zovelen, dat ze in de Korenmarkt een bijeenkomst moesten hebben, in een grote plaats want ze waren velen en toen - bevangen door de geest - hebben zij Christus' leer verkondigd. En indien zij Christus meer gevolgd hadden, zo zou vandaag aan den dag Christus' rijk het rijk dezer wereld zijn; zou de gedachte van Jezus verwerkelijkt zijn, reeds op deze aarde. Maar ze hebben gefaald. Goed, gij zult ook misschien wel eens falen, maar daarachter staat de grootse herrezen geestelijke macht en kracht, die is Christus. Niet een mannetje aan een kruis, niet een profeet die daar gekruisigd werd en die van geen belang is, niet de stichter van een enig ware religie of wereldgodsdienst, maar de kracht Christus, die is de gezuiverde macht van deze aarde, zoals ze uit God voortkwam. Staande daar in een stralend gewaad, met uitgebreide armen, uitstralend de kracht naar de aarde, van alle kanten mobiliserend de geest, totdat ze als een machtig heir geschaard staat rond U allen, rond deze wereld en haar mensheid, als een groots, onvoorstelbaar groots gebeuren. Een gebeuren dat zo dadelijk zich gaat uiten. Zoals gij herdenkt Pasen, zo zult ge eens Uw kinderen zien en ze zullen herdenken de dag dat de wereld nieuw werd; niet nieuw door de verscheuring en de ontploffing en de ramp van oorlog en iets anders nog, want dit alles is onbelangrijk, maar een wereld die herboren werd, omdat de kracht van Christus en zijn legioenen - neergestraald op deze wereld - eindelijk wakker heeft geroepen het antwoord in de mensheid die zegt: Gij, Heer, zijt voorgegaan, wij volgen! En dat, deze opmars van de bewuste geest die noch Golgotha, noch haat, noch nijd, noch ontkentenis van waarden schuwt, die verder strijdt te allen tijde, te allen tijde liefde geeft en blijft geven. Dat is de apotheose van een Goede Vrijdag; dat is de vervulling van de belofte, dat Gods Rijk op deze wereld zal heersen. Ik dank U voor Uw aandacht.

De ORDE DER VERDRAAGZAMEN houdt haar bijeenkomsten iedere Vrijdagavond (8 uur) in het Gebouw "KEN U ZELVEN", de Ruyterstraat 41, Den Haag. Bezoekt deze regelmatig en introduceer Uw vrienden en kennissen die serieus van ons werk willen kennisnemen.

Goeden avond vrienden,

Ja vrienden, nu zou eigenlijk volgens de gewone volgorde de "vragenrubriek" aan de beurt zijn. Ik hoop dat het geen teleurstelling is, als wij die nog eventjes laten wachten. Wij zullen ze niet helemaal uitschakelen, maar van die tijd willen wij toch nog iets gebruiken om verder te denken over de dag van vandaag, want wij hebben zoeven - en wij hebben van Uw kant gezien, dat U werkelijk daarmee mee heeft geleefd; heeft ons buitengewoon veel genoeg gedaan - een ogenblik getracht om de Goede Vrijdag in zijn aspecten te belichten. Maar nu zou ik toch nog eventjes wat verder willen gaan. Wanneer er een Goede Vrijdag is en we herdenken al die dingen en we realiseren ons dat zo, dan ik kan mij voorstellen - tenminste bij ons in de geest gaat dat zo, en ook bij U wel - wanneer wij een dergelijk gebeuren herbeleven voor een ogenblik, dat wij zeggen: Nu zal ik beter gaan worden. U maakt voornemens, precies zoals U doet op Oudejaarsdag, niet waar? U weet ook, om vijf minuten voor twaalf ga je voornemens maken, om ze om vijf minuten over twaalf te vergeten. Laten we dat nu alstublieft niet doen met een grootsere dag zoals deze Goede Vrijdag. We hebben allemaal - geest en stof bij elkaar - gezien dat er een uitweg is voor ons; die weg, dat is de weg die Christus ons is voorgegaan. En als wij ons realiseren voor een ogenblik, wat deze mens geleden heeft, en, ja, als ik daarover zou gaan spreken, dan zou ik U nog een herhaling kunnen geven van wat er daarnet gesproken werd, alleen het zou gruwelijk zijn. Ik weet niet of U weet wat een geselslag betekent, maar denkt U dan maar heel rustig aan een gesel zoals een kat met negen staarten ongeveer, die met een stuk of tien, twaalf scherp gevlochten koorden, zo eventjes daar een heel stuk vlees zo maar uit je bast scheurt. Dat is niet zo gezellig niet waar? En dat zijn van die dingen waar we eigenlijk mee te maken hebben vandaag aan den dag; dat heeft iemand die mens was - en zeer zeker op dat ogenblik als mens leed en voelde - voor ons allemaal eigenlijk doorgemaakt. En als wij er dan zo bijstaan en we denken daaraan terug, dan zeggen we, ja, dan willen we toch ook

een klein beetje minder kleinzerig zijn tegenover het leven; we willen een klein beetje minder denken aan onze kleine belangetjes en onze eigen gedachtetjes en we willen graag eens een keertje beter zijn. En dan kan ik mij best voorstellen dat het U zo gaat, zoals het ons soms gaat, dat we zeggen: ja, we hebben nu op het ogenblik een inzicht gekregen; we hebben iets moois beleefd, nu zal ik veel verdraagzamer zijn, nu zal ik meer naastenliefde tonen en ik zal meer voor mijn naasten offeren. En nu moet U goed denken, offeren betekent heus niet dāt (het medium maakt een beweging met zijn hand, dat geldelijk offeren wil beduiden); dat is meestal eigenlijk geen offer; het kan hoogstens een begeleidverschijnsel zijn van een offer, het offer zelf dat breng je ^{dat breng je met je eigen} van binnen; corpus, met wat je jezelf ontzegt, met je eigen geest die je aan banden legt om 't wille van een ander; dat is het eigenlijke offer. We nemen ons voor: ja, we zullen wel wat beter zijn; we zullen wat gaan offeren en dan denken we allemaal: ja, nu is het binnenkort Pasen. En de één die denkt er over om eens lekker lang uit te slapen en de ander als een heerlijke vakantie. We hopen natuurlijk allemaal - ook wij - voor U, dat het een stralende Pasen zal zijn, maar dat is eigenlijk niet de hoofdzaak. Wat de hoofdzaak is, dat is dat deze gedachten die een ogenblik in U opkomen, dat dit een ogenblik is U één-voelen als het ware met juist de lijdende Christus, dat dat wordt omgezet in daden; daden die niet morgen misschien de dag nog even tekenen en dan op de eerste Paasdag al weer vergeten zijn, maar daden die verder gaan, want per slot van rekening streven we allemaal zelf naar een geestelijke opstanding, naar een Pasen voor onszelve; we willen allemaal graag herrijzen in de werkelijke zin van het woord, terugkeren als verlichte geesten tot onze oorsprong en ons wettig erfdeel als het ware opvragen. Maar dat kunnen we nooit doen als we alleen maar voornemens maken en het daarbij laten. Kijk, dat is nu iets dat hoort eigenlijk niet in een vragenrubriek thuis en zeker niet bij mij, maar ik wilde het toch een keer vertellen. Wanneer wij vrienden, overtuigd zijn dat Christus iets betekent voor deze wereld; wanneer we ervan overtuigd zijn dat - hoe stoffelijk, of hoe esoterisch U Zijn leven en Zijn werken uit wilt leggen - Hij ons de les geeft om te verdragen, te lijden en te offeren voor anderen waar dat nodig is, terwijl Hij ons aan de andere kant in Zijn leven toch ook geleerd heeft, om geen enkele vreugde van ons af te wijzen; alleen die vreugden die niet in harmonie zijn met onszelf, die moeten we voorbijgaan, maar alle andere moeten we aanvaarden, dan geloof ik dat dat op ons leven - in stof en geest gelijk - een invloed moet hebben, een invloed die ons doet werken om anderen gelukkig te maken; die ons doet werken om voor anderen te scheppen de mogelijkheid dat ook zij eenmaal hun Pasen kunnen beleven en dat ze de kracht hebben om hun Goede Vrijdag - die per slot van rekening in elk bestaan toch eens moet komen - goed te doorstaan. Zo vrienden, dat was nu eventjes een klein preekje vooraf eigenlijk, en nu zullen we met de vragen gaan beginnen. Ik hoop dat U het mij niet kwalijk neemt dat ik iets van Uw tijd van deze rubriek daarvoor heb genomen, maar laten we even in stijl blijven en dat zullen we ook met de vragen doen en wel in dier voege dat vragen, die geheel buiten het geestelijk aspect liggen, die zullen we vandaag voorbijgaan. Een volgende bijeenkomst dan heeft U weer rijkelijk de gelegenheid om dat soort vragen te stellen, niet waar? maar vandaag willen we dan toch wel een beetje meer in de stemming en de sfeer blijven die met de geest samenhangt.

Door storting van f 5.- op giro no. 517676 ten name van J. Rientjes, Scheveningen, verzekert U zich gedurende 10 weken van de ontvangst per post van ons wekelijks verslag dat 50 cent per nummer kost. Maakt abonné's op dit woordelijke verslag dat op de band-recorder is opgenomen.

VRAGENRUBRIEK:

- x Kan bij de geestelijke ontwikkeling van een mens de aard of de aanleg onderdrukt worden door het milieu en de opvoeding?
- De vraag of het milieu kan onderdrukken wat er in de mens leeft en vooral wat er in de geest leeft, is een begrijpelijke vraag en ik zou haar direct willen stellen in verband met de gedachte van vandaag. De geest is over het algemeen willens om - laten wij het maar eerlijk zeggen - God toe te streven, om de Christusgedachte ook in zichzelf te verwerkelijken. Hij streeft naar het goede, maar hij komt in een milieu en dat milieu, dat belet om datgene te doen, datgene te zijn, wat hij eigenlijk zou willen zijn. En dat gebeurt heel vaak. Ten eerste zien wij dat het milieu heel vaak een belemmerende werking heeft op de zuiver stoffelijke neigingen reeds, dus op de lichamelijke eigenschappen en begeerten van een mens. Maar dat gaat nog veel verder, want ook de geest wordt en door het milieu en door het lichaam vaak in sterke mate gehinderd. Wanneer wij dit zouden nemen als een onrechtmatigheid, dan kunnen wij wijzen op de kruisgang en zeggen: Uiteindelijk vrienden, is Uw lichaam voor Uw geest de geselpaal en het milieu - waar U doorheen moet gaan - dat is de kruisweg. Vaak wordt de geest gekruisigd door het milieu waar zij niet in past; wordt zij tot lijden en tot een zware gang gebonden door het lichaam dat niet past als het ware voor datgene wat zij begeert. En dan mogen wij daarin zeggen, wordt dus hierin de geest juist de mogelijkheid geboden om tot verlossing te komen, of om het nog anders te zeg-

gen en omgekeerd als het ware: Ware het zo, dat milieu plus lichaam volkomen in overeenstemming waren met de verlangens van de geest, dan zou het leven hier door zichzelf overbodig gemaakt hebben, daar daarin geen enkele zelfoverwinning of nieuwe bewustwording in mogelijk ware. Ik hoop dat ik daarmee de vraag voldoende beantwoord heb.

- x Enkele weken geleden werd door iemand de vraag gesteld, welke hierop neerkwam, of het vruchten afwierp, wanneer iemand de rozenkrans bad met Maria's voorspraak. Uw antwoord luidde, dat men ook tot God kon bidden, zonder Maria's voorspraak te vragen. Hoe verklaart U dan de woorden van de H.Maagd, welke zij sprak bij een harer verschijningen te Fatima "Bidd veel de rozenkrans tot bekering der zondaren, opdat zij zich wenden tot mijn onbevlekt hart!". Gaarne had ik hier een antwoord op.
- Mag ik daarbij allereerst de aandacht vestigen op het feit dat wij hier te maken hebben met verschijningen, die in een speciaal milieu tot stand komen. Mag ik dan verder terugwijzen op het antwoord, waarin werd gezegd dat de herhaling van gebeden op zichzelf vaak géén waarde heeft, maar dat zij in een bepaalde cadans tot een concentratie leidende, voor de geest een zeer grote waarde kan hebben. Mag ik hieruit dan verder concluderen, dat misschien de verschijning woorden in de mond zijn gelegd, die niet geheel als zodanig zeer zeker gesproken werden, waarschijnlijk zelfs in geheel andere zin gesproken? En zou dan de interpretatie misschien minder op de Rozenkrans als gebedsmechaniek, wijzende, misschien geduid mogen worden op de oorspronkelijke symboliek, waaruit de Rozenkrans is voortgekomen, waarbij een tuinman - zoals U misschien bekend zal zijn - zijn daden en zijn liefde juist voor de Moeder Gods uitte in het brengen van rozen, waaruit het patroon tot stand kwam en naar men zegt, daar zelfs nog honderden jaren later bloeide en veel langer bloeide dan andere struiken, in de vorm en afwisseling die bij de Rozenkrans wordt aangeduid, waarbij dan de verschillende kraalgroottes - verschillen - werden aangeduid door kleurverschillen. Ik geloof dat we deze uitspraak moeten interpreteren als dit: het is noodzakelijk dat de mens niet slechts voor zichzelf zich bekommerende - zijn gedachten voortdurend richt op wat U zoudt kunnen noemen - in kerkelijke termen - het bekeren der zondaren, oftewel het bewustmaken van diegenen die kwaad plegen opdat zij - inziende dat dit kwaad hun eigen ondergang betekent - zich daar uiteindelijk van terug laten houden en komen tot een geestelijk bewustzijn, dat meer in overeenstemming is met de uiteindelijke doeleinden van mens en geest, n.l. het betreden van het Rijk Gods. Ik geloof dat wij daarmee de vraag beantwoord hebben en dan mag ik er misschien nog één ding bijvoegen: Het is een bevreemdend feit dat praktisch elke verschijning - tot zelfs onze boodschappen tot U toe - zeer sterk worden getint door begripsvermogen van degenen die aanwezig zijn, zodat bij elke verschijning - onverschillig van wie - de mededeling altijd zal zijn ingesteld op een begrepen worden door degene aan wie ze gegeven wordt, waarbij wij vanzelf zullen zien dat - waar de verering van de Maagd Maria een specifiek Rooms verschijnsel is - ook de uitingen daarvan noodgedwongen moesten zijn gehouden in een specifieke Roomse terminologie, opdat deze volledig begrepen en aanvaard zou kunnen worden. Ik hoop dat dit antwoord dan voor U voldoende was.
- x Bestaat er een absolute schoonheid in de kunst? Kan men zeggen: "dit of dat kunstwerk is mooi" of moet men zeggen "dit of dat kunstwerk vind ik mooi?"
- Ik geloof, dat men het beste zou kunnen zeggen: "dit of dat kunstwerk wekt in mij schoonheid op", daar het ervaren van schoonheid altijd in de persoon plaatsvindt en onafhankelijk is van de vormgeving die er aanleiding toe was. Waarbij wij weliswaar op kunnen merken, dat in kunst natuurlijk een aantal normen bestaan, normen die door de gemeenschap zijn aanvaard en daardoor ook bij de eenling mede gelden bij diens beoordeling ervan, maar ik geloof dat het gevoel de hoofdzaak is; het ervaren dat in U ligt. Misschien is kunst ook geuit geweest in de voorstellingen van Jezus' dood. En sommigen daarvan hebben een zoetelikheden gegeven, die door sommigen als aangenaam werd ervaren. Dit echter was geen schoonheid, daar het geen uitdrukking gaf aan het gebeuren op zichzelf. Wanneer wij echter bij sommigen - ik denk hierbij b.v. aan Jeroen Bosch - voorstellingen zien van de Kruisdood, die een afgrijzen wekken in een beschouwer, die ontsteltenis wekken en aan de andere kant een diep medelijden, dan geloof ik dat wij hier moeten spreken over schoonheid. Deze schoonheid is niet absoluut, want hetzelfde zou anders evengoed kunnen worden uitgedrukt. Zij is echter relatief en afhankelijk van de waardering die de beschouwer voor haar voelt. Zo blijft de relativiteit te allen tijde bestaan, maar krijgt de kunst pas haar werkelijke waarde, wanneer zij datgene, wat zij wil interpreteren, als gevoelswaarde doet herscheppen in de beschouwer of toehoorder. Ik hoop dat dit antwoord voor U voldoende is.
- x Volgens de oudheidkundige onderzoekers is de EDDA één van de weinige, zo niet het enige samenhangende geschrift uit het verleden van de volkeren van Noord-West-Europa. Bij bestudering blijkt de EDDA grote literaire en menselijke waarde te bezitten. Zijn er nog meer resten van een dergelijke literatuur beschikbaar? Zo ja, en in welke vorm?

Er bestaan nog een groot aantal van dergelijke resten en deze resten zijn dus niet volledig samenhangend, maar zullen in de loop der tijden tot een samenhangend geheel worden gevormd. Wij moeten hier b.v. denken aan een groot aantal sagen en legenden, die in zichzelf reeds de kernwaarde en de verwantschap aan de EDDA kenbaar maken, maar die in de loop der tijden eigendom zijn geworden meer van de Baltische volkeren, dan van de z.g. Germaanse of Noord-Europese volkeren. Wij zouden ditzelfde kunnen verhalen over vele anderen. Laten wij vaststellen dat de EDDA uiteindelijk een geromantiseerde en gedramatiseerde voorstelling is van een groot aantal waarheden, die de grondslag uitmaken van het Druïdisme, en dat Druïdisme op zichzelf een verworpen vorm was van een grondwaarheid die reeds lang voordien bestond. In deze grondwaarheid vinden wij - eigenaardig genoeg - steeds weer hetzelfde motief, dat men ook in de verzen van de EDDA - zij het dan getint door de levenswijze van degenen, die haar beleefden - maar tot uiting komt, steeds weer n.l. dat te allen tijde offer en ondergang noodzakelijke waarden zijn dat altijd vóór de overwinnaar, eerst de periode komt, waarin hij het onheil moet verdragen en ondergaan, om eerst daaruit - vaak uittijgende op zeer lange en avontuurlijke reizen - te komen tot een bevrijding. En dan heeft U zelfs in de EDDA de Goede Vrijdagsgedachte; eerst de offergang, dan pas de herrijzenis ofwel de verlossing. En als U dat niet gelooft dat het erin staat, dan kunt U zelfs de geschiedenis van Cederik de Kelt lezen, die in de EDDA vermeld staat, van Human de Noor, die beide zeer gewelddadig zijn en de gezangen van de (Bard Fussel Skit?), die allen zeer gewelddadig en krijgshaftig zijn, maar die allen deze zelfde gedachten in zich dragen. Er behoort tot een overwinning - waarbij dan vaak een huwelijk als prijs wordt gesteld en dus een éénwording met zichzelf als het ware - behoort eerst de beproeving, het doorstaan daarvan, daarna de besluitvaardigheid, het aanvaarden van een tocht met een onzeker uiteinde en de moed om zelfs tegen de meest onwaarschijnlijke omstandigheden vechtende in, zichzelf te blijven, vast te houden aan de richtlijnen die men zich gesteld heeft, om zo te komen tot verheerlijking. Daar heeft U uiteindelijk in de bloedige taal van een - laten we zeggen - zeer strijdhaftig ras, uitgezet dezelfde waarheid van offers en vrede die overal kenbaar wordt, overal zeg ik U, niet alleen in de EDDA, want wanneer wij aan gaan vullen, dan ontdekken wij dat in de Oud Frankische sagen - ik bedoel niet de Carolingse - de Oud Frankische sagen dus, die lopen zo uit de tijd van Pharusus. Daar vindt U ook weer diezelfde gedachte op een andere wijze uitgedrukt. Als U de Iberische sagen neemt, vindt U precies hetzelfde, de Noord-Afrikaanse vertellen U hetzelfde; allen vertellen ze U uiteindelijk, achter de dramatiserende mantel van het verhaal en de waardering van feiten volgens andere mentaliteit: men moet het offer aanvaarden voordat men tot verlossing komt. En er bestaan zeer vele fragmenten die op enigerlei wijze deze gedachte uitdrukken. Uiteindelijk zullen zij ook voor Noord-Europa tot een geheel kunnen worden samengevoegd en dan zal men ontdekken dat deze wereld slechts terugkeert tot zichzelf wanneer zij het Christendom voor zich aanvaardt. Ik hoop dat dit voldoende is.

x Dank U zeer.

x In het "Schone Woord" is een paar weken geleden gezegd dat het leven waan is. Wilt U daar een verklaring van geven?

- U denkt dat U hier zit en anderen denken het ook en daarom neemt U aan dat het zeker is; U weet het niet. U kunt denken wat U wilt, maar of die gedachte werkelijk aan feiten ontleend is, is de vraag. U vindt iets mooi, U vindt iets lelijk, U vindt iets vol van deugd en kracht; U vindt iets afstotelijk; dat zijn Uw waarden, die voor U het leven bepalen. Als zodanig is het leven geboren uit Uzelve, uit Uw waarnemingen en Uw oordeel vooral. En wanneer U dat oordeel buiten U projecteert en het als een realiteit aanvaardt niet slechts als een persoonlijke realiteit, is Uw leven waan. Zo zou ik ook al weer - terugkomend op het hoofdthema van de avond - willen zeggen: een ieder die denkt dat hij een Christus volgen kan zonder zelve te offeren en het oordeel over ieder ander op te schorten, in tegendeel in de waan verkeert dat het zijn plicht en taak is om anderen te dwingen datgene te beloven en te doen wat in het eigen wezen misschien slechts schijn is - slechts een houding is - die heeft de waan van het Christendom misschien bereikt, maar zal de werkelijkheid daarvan nog zeer verre zijn.

x Ik dank U.

x U heeft gezegd: God schiep éénmaal en volledig, dus alle zielen zijn ineens geschapen. De meeste thans levenden moeten dus gereïncarneerd zijn. Hoe komt het dan, dat zo weinigen zich hun vorige incarnatie herinneren?

- Ik zou willen zeggen: Deze vraag zou ons leiden tot beschouwingen die ten eerste vele malen gegeven zijn en ten tweede zou ze ons leiden tot een afwijken van het probleem van de avond; laten we daarom het eerste gedeelte nemen en het reïncarnatie-gedeelte dan een volgende maal hernieuwd stellen. Wanneer wij, of één van ons, zeggen: Volgens ons schept God volledig, dan wordt daaruit niet de gevolgtrekking gemaakt, dat God daarmee dus alle zielen gelijk heeft

geschapen en dat deze voortdurend incarneren of iets anders doen. Hiermede willen wij dit zeggen: God is volmaakt, alles is deel van God, zo moet alles in zijn wezen volmaakt zijn. Wanneer slechts een deel van deze volmaaktheid gerealiseerd wordt, dan zullen wij ons onvolledig bewust en daardoor de schijn der onvolmaaktheid rond ons verwekken, daar wij niet bevoegd zijn tot oordelen waar wij een oordeel uitspreken; vandaar juist dat wij geloven dat opstanding niet zozeer betekent het ontstaan van een nieuwe toestand in ons, maar wel het bewustworden van de eigenlijke kern van ons wezen of het vinden van God in ons. En eerst dan zullen wij in staat zijn om naar waarheid te leven en te ervaren. In hoevele perioden dat gebeurt is eigenlijk onverschillig. Het volgende gedeelte van de vraag dat kunt U bewaren of een volgende maal nogmaals stellen.

- x Ik zou zo graag wat over de Emmaüsgangers horen; wij weten er eigenlijk zo weinig van.
- Het gebeurt wel eens dat een mens langs de wegen loopt en niet ziet door welk landschap hij eigenlijk gaat. Dat gebeurt wanneer die menselijke geest sterk bezig is met het een of ander probleem, wanneer hij geboeid is door iets wat buiten de alledaagse werkelijkheid staat; dan ziet hij niet alles. En de Emmaüsgangers zijn dan ook twee mensen die we ons voor kunnen stellen als gaande in dezelfde geest. Zij zijn als het ware terneergeslagen en ook tevens geboeid door het gruwelijk gebeuren dat zich - op de Goede Vrijdag herdacht - heeft afgespeeld in Jerusaleem. En het is begrijpelijk dat zij niet merken vanwaar een derde zich bij hen voegt. Hij zou uit de lucht gekomen kunnen zijn, hij zou hen kunnen hebben ingehaald, ja zelfs tegemoet gekomen zijn; ze zouden hem niet bemerkt hebben. Hun ogen zijn dof en naar binnen gericht, en ze gaan - ik zou haast willen zeggen - automatisch hun gang. En dan begint deze met hen te spreken en het is alsof er een siddering door hen heengaat; ze worden beroerd door een aangename stroom. Even wordt deze blindheid voor de buitenwereld, wat verstoord en ze nemen deze derde als het ware in zich op. En daaruit ontplooit zich een gesprek, een gesprek dat niets bijzonders is, een gesprek dat eerder is de verzekering van: alles is goed; iets wat veel gezegd wordt, maar helaas weinig bewezen. En zo gaan ze dan tot aan een plaats waar ze eten. En dan zit daar Jezus met hen aan en Hij breekt het brood. Hij geeft hun als het ware hernieuwd het bewijs dat Hij hen beschouwt als vallende onder Zijn gastvriendschap. Hij werpt zich daarmee op - volgens de Oosterse zin - als hun beschermer, als degenen wie alles in hun leven - al hun lijden en al hun vreugden - aangaat en die daarin meeleeft. En daarin herkennen ze Hem. Maar op het ogenblik dat ze Hem herkennen, is het niet meer noodzakelijk dat Hij nog aanwezig is. En dan wil Hij hen niet teleur stellen, want Hij meent het goed, niet alleen met de Emmaüsgangers maar met allemaal. En daarom zegt Hij als het ware: "Nu ja, wees nu maar gerust", en gaat heen; Hij verdwijnt. Ze zijn zo verbaasd en verbouwereerd, ze zien niet eens eigenlijk hoe het gebeurt, maar Hij was er en Hij is weg, en Hij heeft met hen aangezet. Zij weten het en ze gaan terug en zij komen bij de anderen. En die, ja, die vinden het dan toch nog wel wat eigenaardig, maar op het laatst willen ze het dan toch wel aannemen. En zo zijn ze precies als de mensen van vandaag aan de dag - als ik dan de tactiek van mijn voorganger mag volgen - die ook heel vaak in hun leven in aanraking komen met dingen die goed en groots en hoog zijn. En ze praten ermee en ze converseren ermee en ze gaan hun weg ermee en ze weten eigenlijk niet wat het is, totdat op een ogenblik - wanneer het afscheid naderbij komt - het brood wordt gebroken, totdat als het ware wordt gedeeld het totaal van het eigen wezen. En op dat ogenblik dan is de figuur - de gestalte die men dacht naast zich te zien - verdwenen, maar in de plaats daarvan blijft de troost, de troost dat er een grotere macht is, die te allen tijde met U al Uw zijn deelt. Wanneer iemand tot U komt en zegt: "Ik heb gehoord hoe de Heer mij riep", lach niet, ook niet wanneer het voor U misschien bespottelijk is, want, wie weet is juist deze persoon misschien ook een reiziger naar Emmaüs; is deze misschien een reiziger die een ogenblik het Goddelijke naast zich heeft gezien, en met ontsteltentis ontdekt heeft: het is mijn Heer. Ik geloof dat de Emmaüsgangers een bewijs zijn, dat te allen tijde Jezus met Zijn gedachten en met Zijn geest bij ons is en dat Hij zich zelfs uit vaak, maar dat wij in onze verblindheid niet altijd in staat zijn om Hem te herkennen; dat wij degenen die wij Meester noemen en die ons zoveel leert en die we zien als een van ons die gestegen is, misschien Jezus is, die we niet herkennen; dat die vriendelijke stem, die een ogenblik, juist in de diepste nood troost geeft, Jezus is; dat die streling, die hand - die een ogenblik schijnt te zegenen in een droom - misschien Jezus is. We weten het niet, omdat we blind zijn. Pas wanneer Hij met ons het brood breekt, wanneer wij op gelijke voet staan, en Hij ons - hernieuwd als het ware - verzekert van Zijn vriendschap en Zijn bijstand, dan herkennen wij Hem. Maar dan zijn we ook in staat om zelf onze weg verder te gaan. Voor velen ligt dat moment ver achter de overgang - die gij dood noemt - voor anderen ligt het in het dagelijkse leven van de stof. Maar eenmaal gaan we allemaal naar Emmaüs; eenmaal lopen we allemaal te praten met een vreemdeling, en we weten niet wie hij is. En eenmaal zullen wij allen - wanneer wij slechts God zoeken - Hem vinden. En dan zal Hij ons de kracht

geven om verder te gaan en te leven zoals Hij het ons geleerd heeft. Ik hoop dat ik daarmee aan Uw verzoek tegemoet ben gekomen.

Ik dank U vriendelijk.

Leiding. Ik geloof, goede vriend, dat wij aan het eind van onze kracht zijn wat de vragen betreft. - Voor deze avond hebben wij ons vrijwillig een nog grotere beperking dan anders opgelegd en juist omdat we dat gedaan hebben moeten wij deze zelfopgelegde band toch wel als eerste respecteren en dus heengaan, want - waar wij willen denken over de gedachte van Goede Vrijdag - daar schiet alle woord toch tekort en zou het worden tot een voortdurende herhaling van hetzelfde motief, die in zijn eentonigheid misschien de juiste gedachte zou verdrijven. En daarom ga ik het woord dan overgeven aan de laatste spreker van de avond.

Goeden avond vrienden,

Wij zullen dan vanavond ook besluiten met HET SCHONE WOORD. En U zult wel begripen dat wij voor ditmaal het thema reeds hebben vastgelegd; de begripen echter, waarop wij dit thema uit zullen trachten te werken, zijn in Uw hand. U kunt dus daarvoor een suggestie geven. Er worden uit de zaal genoemd:

x GLORIE - OPSTANDING - GENADE - BOOSAARDIG - SMART - ZOENOFFER - WAT IS WAARHEID.

- "Wat is Waarheid", ja, dan staan wij eigenlijk in het gehele probleem van de Vrijdag. Wat is waarheid? Hoe kan uit een boosaardige wereld een zodanige macht worden geboren, dat zij wordt tot een kracht der Opstanding? Hoe kan de boosaardigheid der wereld genoeg worden gedaan door een zoenoffer en leiden tot de genade die ons allen schenkt de glorie der overwinning? Ik meen dat wij hier inderdaad een thema hebben dat past op deze avond.

De wereld heeft met boosaardig geweld, aan zichzelf -aan haar geest- wetten gesteld, zonder genade. Moeizaam maar wreed, veroorzaakt ze leed; zij wil haar geen vrijheid meer geven. Zij bindt en zij bindt en zij ketent steeds meer, de krachten van 't werk'lijke leven aan de stof. De wereld wil gaarne zichzelf zijn en wil niet aan andere krachten denken; gelooft niet aan genade die een andere wereld of een andere kracht zou schenken aan het eigen wezen. Zij gelooft niet in opstanding, maar streeft naar de dood, en zo baart zij zichzelf de bitterste nood van de geest. Maar wie onbevreesd durft naderen; wie onbevreesd die weg durft gaan, waaraan op Golgotha drie kruisen staan, die kan verlossing vinden en vinden macht; die kan vinden uit God, de kracht om te lijden, die begrijpt dat het zoenoffer uit oudere tijd, is een offer dat leeft in de eeuwigheid, begrijpt hoe de waarheid, zo vaak ontsteld, hier doorbreekt opnieuw, met een hemels geweld; begrijpt hoe het kruis een licht omstraalt, dat een weg - voor de mensheid die volgt - bepaalt en leidt hen tot de heerlijke oorden, waarin zij vrede vinden en geluk. De wereld vraagt: wat is de waarheid? En denkt niet aan een eeuwigheid; zij ziet naar een ver verleden, waar een mens de kruisdood lijdt. Zij luistert naar oude verhalen van wonderlijke jagende kracht, van verduisterende zon; ze laat zich verhalen hoe onder de macht van het gebeuren, de aarde beefde en scheurde des tempels voorhang, ze laat zich verhalen hoe bang en bevreesd de mensen zijn gegaan, bevreesd voor wat ze hadden gedaan. Ze vertelt en zij denkt na over de werkelijkheid van die wonderlijke waan der opstanding en vraagt zich af: wat is waar? Waarheid is dit gij mens: Er werd een offer gebracht en de grens van het menselijk zijn werd overschreden. Er is op Golgotha geleden, geleden in een vrijheid en een kracht zoals zelden ooit tevoren. Een zoenoffer werd aan God gebracht en de mensheid. En de kracht daaruit gaat nimmer ^{meer} teloor. Wat is waarheid vraagt gij. Waarheid is dat kruis dat krachten geeft, dat is 't symbool van al dat juist door 't sterven leeft. Het kruis dat is de zekerheid van thuiskomst, eens bij God; het is de macht der overwinning van het lot, het is werkelijkheid, de werkelijkheid is 't kruis, dat is de waarheid. Wanneer gij U een ogenblik vermijdt met speculaties over wat komen gaat, of wat is geweest; wanneer gij vreugdig of bevreesd de toekomst tegemoet staart, wanneer ge misschien bang bent dat deze wereld ontaardt in een hel, bedenk dan, drijven duistere machten hun spel? Eén teken is er dat U redt, één teken, in het verleden, door boosaardige machten en onverschillige handen op een kale bergtop opgezet, het kruis. Het kruis dat niet zegt: Door mijn wonden, boette ik alle zonden, dat niet zegt: Ik verdiende de genaden, waardoor gij schulden op U steeds mocht laden en toch verzekerd zijn van heerlijkheid en zaligheid van glorie, zonder pijn of leed. Dat kruis dat maant, zegt: Mensheid, gij, ziet toe, opdat ge niet vergeet dat wie bereiken wil opstanding, heerlijkheid, eerst aan het kruis moet gaan. Dat Ik Uw wegen leidt, dat Ik U krachten geef, gedurende heel 't bestaan, maar toch, gij zelve, gij alleen de offerweg moet gaan. Dat is de waarheid van het kruis. En hebt gij 't kruis bestegen, geofferd U voor mens en God; hebt gij het eigen leven geboden als offer, dan komt de bevrijding,

de opstanding, de glorie, want dan rijst als een lichtende zuil, de pas bevrijde geest omhoog. En ziet, bevreesd deinzen terug, alle machten van chaos en duister, want het nieuwe licht, uit Christus geboren, versterkt de grootste luister, die is het ochtendgloren der bewustgeworden mensheid. De tijd schrijdt verder en legt op U allen zijn kruis; hij drijft U voort, een zoenoffer gebracht aan de eeuwigheid, maar leidt ook U - onhoudt dat goed - eenmaal veilig thuis. Dan zult ook gij zo lichtend gaan, en trekken door het Al een baan van vreugde, van vrede en van kracht. Dan zal de wonderlijke liefdemacht, die op aarde heeft geleden, in U opnieuw, opnieuw beleefd, opnieuw aan 't daglicht treden. Dan zult gij met die Of'raar saam, omhoog gaan, tot gij God herkent en spreken durft Zijn naam; dat is de waarheid. Wanneer gij in opstandingheid een ogenblik tracht te vermijden het lijden; wanneer gij denkt dat een eeuwigheid later komt en dat het nu op het leven van het korte ogenblik aankomt; dat U daar niet genoeg werd gegeven, bedenk, aan het eind van de weg staat een kruis; daaraan kunt ge niet ontkomen. Wilt liever van de glorie ná dat kruis, van de opstanding na het lijden dromen. Dan zult ge zien hoe uit heel het leven, ja uit het hele Al, er krachten tot U stromen, die U maken tot drager van Christus' wil, tot voorbereider van de weg voor Hem die weer zal komen.

Ik dank U voor Uw aandacht. Ik wens U een goeden avond en gezegende huisgang.

BOEKAANKONDIGING

Door mij werd ontvangen het boek "Wetten en Wonderen" door de man met de gele mantel.

Ofschoon ik beken geen deskundige te zijn op het gebied van esoterische werken, werd ik getroffen door sommige beschrijvingen, die mij zeer bekend voorkwamen en althans mij persoonlijk overtuigden, dat hier bestaande dingen beschreven worden. Ook het meer theoretische gedeelte is boeiend geschreven en - zo misschien hier en daar onvolledig - toch zeer belangwekkend.

Alleen de prijs zal sommigen doen aarzelen tot koop; die bedraagt f 10.--. Het, ook typografisch goed verzorgde werk is m.i. echter de prijs ten volle waard.

Het is verkrijgbaar bij de heer G.v.d.Zeeuw, Hasseltsestraat 87, SCHEVENINGEN.

K.C.v.d. N a g e l

Van de band overgenomen en g e s t e n c i l d d o o r Type- en Copieerinrichting J. R i e n t j e s HAVENKADE 60 - SCHEVENINGEN Telefoon : 55 41 62
--